

ՏԱՍՆԵՐՈՐԻ ՏԱՐԻ

# ՄԵԼԿ

Հարկերն զինք 10 քաղ. փո արգելանք 6 քաղ.  
Առանձին հարկերը 5 քաղ.  
Թիֆլիսի գրքում են մեծությամբ հարկադրանքները.  
Առարկայադրողի պիտի են ուղղակի  
Թիֆլիս. Բեռնալի (Միստի)

Կարգադրանք քաղ 1, առանձին 10—2 ման  
(Ընդիմացիկ և անհրաժեշտ)  
Հարկադրանքի ընդունում է ամեն լիցիտ.  
Հարկադրանքի ընդունում համար, զնայում են  
խրատականը քաղ 2, կաղի.

## ԲՈՎԱՆԴԱՌՈՒԹՅՈՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ Դատարանը թաղա-  
պետության մասնաժամանակ Ներքին  
խորհրդի—ՍԵՍԻՍԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ (ՍԵՍԻ-  
ՍԻՆ) քաղաքի թաղապետի Ներքին խորհր-  
դի զարգացմանը, Արտաքին խորհրդի—ՆԵ-  
ՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ—ՍԵՍԻՍԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ—ԲՈՎ-  
ԱՆԴԱՌՈՒԹՅՈՒՆ Դատարանը.

## ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՏԱՍՏԱՆԸ ԲՈՎԱՆԴԱՌՈՒԹՅԱՆ ՎԵՐ

Վանքի ցուցանիշները երևաց, որ երբ  
որ մարտի 1-ին թաղապետը անցնում էր  
խաղաղ Նիստերից հեռացնելու մաս, մի  
անգամ մարդ զգեց ինչ որ սպիտակ բան,  
որ ձեռքի գունդի նման էր, թաղապետի  
խաղի տակ Նիստերից առաջացավ մի սար-  
սափիկ ծայրիկ, կայսրի կապը փափկեց  
և ձեռքերը հանգնեցան թաղապետը գուր  
կապից և լայն ժամանակ յանցաբերին,  
որ համեմատ էր փափկել, բանցին մի քա-  
նի բաները և ծագյին զինուորները  
զերբաժնեման գունդի մի զինուոր մասն-  
ցա յանցաբերին և հասցնելով նրան մի  
հարած զինքն ասեց. «Այդ ի՞նչ էք աս-  
ում» Երեսուցիքը պատասխանեց. «Երեզ-  
րում մի խեղճ ինձ, զուր տղան մարդիկ  
էն և փրձը էր հասնումը մենք ինչ ենք  
անում» Կայսրը կապից գուր գալով մո-  
տեց յանցաբերին և զինելով նրան բռ-  
նող մարդիկներին հարցրեց. «Մա է զգե-  
լու՞մք» «Այո, զերբ Մեծութիւն», պա-

տասնանցին փաները, կր թաղապետը մի  
քանի քաղ հեռացավ, մի այլ անցյալ անձն  
գուր գալով անբախից, որ հասնել էր,  
չառազով մասեցավ նրան, և ինչ որ մի բան  
զգեց նրա ոտների տակ Առաջացավ մի  
տակի սարսափիկ ծայրիկ, քան ինչ ա-  
ռաջներ և փաները ոչինչ չը կարողացան  
որոշել ծագել միջից նրանցից մի քանիսը  
առաջափ ընկան կր ծագել անցավ, մի  
սարսափիկ տեսարան ներկայացավ փաների  
աչքերին, կայսրը կիսապառկած էր զրանցի  
պաշտպանի մաս, առանց գտակի և փերա-  
կուի, արհեստագործական զնայալիս զփո-  
միցիկ նայելու պատկած էր կայսրի մոտ  
և փերապառկած էր: Նա փերապառ և սինց  
ոչինչ կայսրին փերապառ: Այդ ժամանակ  
հասավ Մեծ իշխան Միքայել Նիկոլայի, Նի-  
հուաից ծայրիկներ ձեռք լսելով, կայսրը  
արտասանեց. «Ես եմ, զուր եմ» կր  
կապիտան զրանց առաջափ տակ թա-  
ղապետը կայսրին մոտախոյ տանք, նրան  
բռնական օգնութիւն հասցնելու համար,  
թաղապետը արտասանեց. «Ես եմ պայտը,  
այնպէս կամեմք եմ մեծել» Թաղապետը  
կայսրին նստացրին զփոմիցիկ սահմանը,  
որովհետեւ բարձրագոյն կապը փափկած  
էր և տարան պայտը:  
Նախագահը զինելով առանձնապէս զը-  
կաներից խրատականից հարցնում էր. ար-  
դեօք փեց մեղադրանքներից չեն կարող  
ցոյց տալ որն էր, որ առաջին ծայրիկ  
առաջ էր զգեց կայսրի կապի տակ: Բայց  
փաները ցոյց տուցին իրանցիկ զրա:  
կր որ կայսրին տարան, եղեմադրու-

թեան անցից սինցին հասնել միս փե-  
րապառկաներին, որանց բոլորն էլ տարան  
հիւանդանոցներ: Նրանցից մի քանիսն  
նային և հեռեկայ ար մեռան: Այդ մեռ-  
նայների թիւում կար և այն մարդը, որ եր-  
կարող առաջ էր զգել, և սպանելով թա-  
ղապետին ինչ էլ մահաբեր փերապառկաց  
ծայրիկները: Նա միս ար մեռավ Կանի-  
չենեան հիւանդանոցում, առանց յայտնելու  
իր ազգանունը:  
Պարտաւոր Մարտիկի սինց իր մեղա-  
րանքն ծար նրանով որ յայտնեց որքան  
ծանր և նշանուր ինչի էր փնտրել ի-  
րան: Զարտար փերապառկայով մար-  
տի 1-ի եղեմադրութիւնը, այն ծնող  
զգացմանը, որն երկարեցնում է առանց  
ամբողջ հասարակութիւնը, պարտաւորը ա-  
ւելացրեց որ ամբողջ Ռուսաստանը զրեմ-  
իկացութիւն է պահանջում կատարած  
չարագործութեան համար և անհամբերու-  
թեամբ կամեմք է իմանալ ովքեր են յան-  
ցաբերները: Այդ պահանջմանը պարտաւորը  
կարող էր բաւականութիւն տալ, այդ հար-  
ցերին զրան պատասխան տալ: Եւ ձեռ-  
քով մասնաշրջ անելով զկայսր մեղադրութե-  
ան նստարանը, պարտաւորը բացահայտեց.  
«Ահա թաղապետականը» Անցնելով և  
զեմադրութեան մանրամասն նկարագ-  
րութեամբ, պարտաւորը բացատրեց այն որ-  
գանական կապերը, որան կային մեղադ-  
րանքների միջև: Իրանով և նրան  
նման առաջ զցոյց այլ անձինք, ուրիշ բան  
չէին, երբ ոչ զարժեքներ յանցար  
անհարկութեան: Գործի զրախը, կառա-

վարող զոր՝ ձեռքառն էր, իսկ նրա կա-  
լանաւորութեան յետոյ, նրա բացակայու-  
թեամբ՝ նրա անգը բանց Սոփիա Պերսի-  
կայա, որ և զարնա կարգադրել էր մաս-  
գրած թաղապետականութեան մէջ: Պար-  
տաւորը հաստատեց որ մարտի 1-ի եղեմ-  
ադրութեանը կատարման 11 անձինք-  
ների նկատով, որանք յանցար զիստա-  
րութիւնը զրախ ընկելու համար իրանց  
մէջ զերբը կամ պաշտանները բաժանված  
ունէին: Նրանցից փեց հոգի մեղադրութե-  
ան նստարանի վրա են, երկուսը մեռան,  
որանցից միսը սպանել առաջ զցոյց էր,  
իսկ երկուսը Նախագահին էր, որ անձնա-  
պաշտութիւն զարնեց, երբ պաշտեման մաս-  
նաշրջների առնք: Սանցարներից երեք  
հոգի միայն զեռ ևս բռնված չեն: Բայց  
մեղադրութեանը կապած են միմեանց մէջ  
ընդհանուր և ամուր կապերով: Նրանք բո-  
լորն էլ ունեն նայն յատկութիւններ և  
պատկանում են նայն անհրաժեշտ յետա-  
խան ուղղութեանը: Նրանք բոլորն էլ  
իրանց մաքի պարագանքայի համար զոր  
են զնում ուղղութեան խառը, սպանել զոր-  
ծիկներ, ունեն յետախան անցալը և  
իրանք էլ խառնված են իրանց յանցա-  
ւոր գործունեութեան մէջ: Պարտաւորը օ-  
գուտ քաղելով նայն իսկ մեղադրութեան  
խառնվածութեանց, նկարագրում է նրանց  
անցեալ յետախան գործունեութեան  
ամբողջ պատկերը, ցոյց տալով որ Լիւկչիկ  
մէջ, 1879 թ.ին, կայացած յետախան  
մարդը փնտրական ներգործութիւն ունե-  
ցավ կատակութեան փերապետ կազմա-

## ԴԱՏԱՍՏԱՆԸ

ԴԱՏԱՍՏԱՆԸ ԴԵՐ  
(1722—1728)

Մի Մանուգ-խանը արեւելով Սպանիան,  
Գորկաւանի արեւելեան մասը անդադարեա  
ընկաւ ազանների իշխանութեան ներքոյ: Իսկ  
արեւմտեան մասում, որի նա և Հայաստանում,  
այդ ժամանակ կատարելով անիկաւորութիւն էր  
սինքն: Թեւ անապատային Հայ-Սպանիան որդի  
իւնեցավ Սփրալան, Սպանիան պաշտան միջ-  
ցում, զարանի փախելով զկայսր Սպանիայում,  
իրան պարտեց թաղապետը հրատարակեց, և այն-  
պէս զալով Սպանիայում, երկարապառ-  
կանից շարժւելով թաղապետը իրան անհա-  
մար զարգը ընտրեց, քայց նրա ունեցը այն-  
քան թայլ էին, որ նային թէ կարող էր այն  
երկրները պաշտանել: Սպանիայով, թէ իր բոլոր  
զբոսաւորութիւնների պատճառը նային են, թէ  
նրանք առաջադրեցին ազաններին, թէ նրանք  
միջցած են իր թիւամիկներին, թեւ թանկա-  
ւորաց, որ այն ինչով էր Հայ-Սպանիան,  
կանցա իր փրկութեանը: Թայլը թափել  
թաղապետը նային վրա, նրանցից իրանց թաղ-  
ապետը, քայց նրա Յովաննէս անունով  
կայսրից մասնաշրջը, որ շատ սիրելի էր թա-  
ղապետին, անցնել նրա բարեկամները և պա-  
տեց նային մի մեծ կատարելից:

մասը, որ զեռ ազատ էր թողնել ազանների  
սիրտաւորութիւնը: Ռուսաց թաղապետ Պերսոս  
մեծը այդ ունեց կապից ծափ կարտային  
եղերքի ամենաբարեկամը: Նախագահի վրա: Դի-  
յանը և Ռուսաց արդեն ուսանելի նկատեց ինչ  
իսկ ամենայն ժամանակ էին սինց պարտական  
Հայաստանին, որպէս զի արդեն ուսանելի  
իրանց ուսանանքներն ամենայն:  
Ինչ էին ժամանակ այդ ժամանակ նայե-  
րը: Երբ ժամանակ անցնել շատ լայնված, ան-  
նից շատ անցնելով, ամենից շատ կատարու-  
թեմ մարդկայինը: Հայերը նայեցին անտար-  
բեր չէին, նրանք և պատրաստվում էին ձեռն  
պարտական ծանր լուծը, որ զարեւով անչի  
էր նրանց: Բայց նրանք ժամանակ էին, թէ ի-  
րանց պէտք է մի նախաւորող նկատ, մի ար-  
տաքին զարեց պաշտպանութիւն: Այդ պատճա-  
ռով ամենի աչքը զարեւում էր զկայսր Պերսոս  
մեծը:  
Պարտաւոր նայեց շատ էին ժամանակ-  
ներից յարաբերութիւններ ունէին ուսաց ար-  
քանիքի նա, իսկ Ալեքսէյ Միխայլովիչ թա-  
ղապետը արեւում նրանց յարաբերութիւնները  
տակի կանխաւոր ևս տեսան: Սպանիան իս-  
խը, որ այն ժամանակ մեծ զեր էին խաղաղ  
Սպանիայից փնտրելով փնտրելով թաղապետը  
էին նրա նա զանազան առարկան զանա-  
պառկաններ իրանց Ռուսաստանի վրայով  
զկայսր Սպանիա կատարած փնտաւորութեան  
փերապետութեամբ: Ամեն անգամ երբ նայոց  
պատուիրանները յայտնվում էին ուսաց ար-  
քանիքում, բերում էին իրանց նա թանկագին  
ընկանք, զանցից մէկ էր այն փեղեղիկ թաղա-  
պետը, ինչով արեւմից և ուսաց, զարգարած  
խաղաղ աշխատանքով, կազմութեամբ, մարգա-

րաներով ու փերապետով, որ Սպանիան մի  
առարկան ընկերութեան կազմից ինչ-ձեռ-  
քար Սպանիանցի մասուց Ալեքսէյ Միխայ-  
լովիչին: Բայց փնտաւորութեան յարաբերու-  
թիւններից, Սպանիան նայեց ուսանելի արեւ-  
լեան քաղաքականութեան մէջ նայեցին մեծ  
զեր էին խաղաղ: Նրանք շատ անգամ լինում  
էին միջնորդներ ուսաց արքանիքի և պարտեց  
զրան մէջ, պայտանքներ էին կապում և փնտրում  
էին այլ և այլ խնկած գործեր:  
Պարտա մեծի թաղապետութեան ժամանակ  
Պարտաւոր նայեց յարաբերութիւնները  
ուսաց արքանիքի նա տակի ևս անարդարեա-  
ցան: Մեծ թաղապետի նախադրեց զանում էին  
նայեցին մէջ տակի առարկան ընդունաւոր-  
ութիւններ և նրանց նկատով կանխում էին փ-  
նտաւորութիւնը Ռուսաստանում զարգացնել:  
Իսկ Պերսոս մեծը, քայց այդ ընդունաւորութիւ-  
ններից, զառ նայեցին մէջ բոլոր այն յատկու-  
թիւնները, որ կարող էին նպաստել նրան իր  
այնախաւորութիւնները զկայսր արեւելք տար-  
անելու: Կապից ծափ վրա լուծում էին նայեցին  
քաղաքային նախը: Արեւելքի անբող արդիւն-  
քական այնպիսի նրանց նկատում էր: Ընդ-  
կատարելով բոլոր նշանուր առարկան կան-  
րաններում նրանք ունէին կայսրութեան: Զառ,  
Սպանիա և փրկութեան կզգնելի վրա նրանք  
անգաւորութեան զեռ XVI-րդ դարու փրկ-  
լում, իսկ Սպանիան, Կապից, Բոմբայի,  
Անգլիայի մէջ Հայ-Սպանիա մեծի մաքի յետոյ:  
Ամեն անգամ նրանք առարկա ունէին ոչ միայն  
մարդկային նա, այլ զիստաւորապէս մարդկային  
իշխանների նա, որանք նկատում կատարում էր  
երկրի կատարութիւնը որպէս երկրի փնտ-  
նար: Բիւրանիքային այնպէս, որ անգաւորա-  
թիւն էր միայն թաղապետը, ծախվում էր նայեցին  
նկատով: Պարտաւոր նայեց, որ ամենում  
էին թաղապետները, բոլորը նայեցին նկատով էր

տարվում զկայսր Սպանիան: Անգաւոր յարաբերու-  
թիւններ ունենալով թաղապետների և զանազան  
երկրների իշխանների նա, նայեցին այն առարկան  
մանրանցիկ էին նրանց նա, այն առարկան կառ-  
տարութիւն էին զառ նրանց մաս, որ ծանոթ  
էին նրանց բոլոր թայլ կազմելին, զիսկին նր-  
անց բոլոր զանգիւրները: Այդ առիթ էր տա-  
լիս նայեցին երկուսն մեծ զերեք խաղաղ արեւելքի  
իշխանների միմեանց նա ունեցած յարաբերու-  
թիւնների մէջ, ժամանակ որ այդ իշխանները  
նրանց փաղկ, ինչքին և օգնութեանը միայն  
կատարութիւն ունէին: Պերսոս մեծի արեւելք  
այնպիսի չէր կարող անհրաժեշտ մնալ այդ իս-  
խութեան և նա այնպիսի իր նկատը ձեռն իս-  
խութեան արեւելքի այդ անհայտաւոր բանային:  
Հայերը ցոյց էին տալիս ամեն անգամ պատ-  
րաստականութեան մեծ թաղապետի մեծ նպատակ-  
ները իրադրանելու: Կանք, Բոմբայ և Կապից  
ծափ կարտային եղերքի վրա զանգած պարտ-  
կան երկրները: Ռուսաց, Դիւնք, Սպանիա-  
րանք, այդ կիսաբնիկների, Կիւնիկի, մասաթի  
և փերապետների այնպիսի արեւելք նա զիստաւոր-  
ապէս նայեցին առաւելորդութեամբ: Հայերը նրա  
պիտեւերը զարնան ամեն անգամ զարեւելք  
թիւնների մէջ: Հայաստանում նստած էր որ-  
պէս նայոց նախորդ առաւելորդ, քայց ինչպիսի  
որպէս ուսաց պատրաստական զարեւելքաւոր,  
Միխայլ փերապետը: \*) Նրա կատարութեամբը՝  
Պերսոս Դի Սպանիա Դիւնքին նայեցին \*) նրա-

\*) Միխայլ փերապետը Սպանիանցի նշանու-  
ւոր նայ ինչպիսի ինչպիսի Ուրիկ նա զիստաւոր-  
ապէս զեռ 1701 թ.ին և մասնաշրջում էր  
ուսաց կատարութեան նայոց մարդկային նա  
ունեցած թանկագինութիւնների մէջ: Վերջը նա  
ստացավ Ռուսաստանում ընտրվող նայեցին արք-  
նայնաւորութիւնը:

